בס"ד

פרשת שמות – הרב ברוך רוזנבלום שנת תש"ע.

פרשת השבוע שנקרא בע"ה בשבת זו, פרשת שמות. מתחילים בס"ד את חומש שמות, החומש השני במנין החומשים.

פותחת התורה - **{א} וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיְמָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ**...

החומש נקרא בשם 'שמות', כך אנחנו רגילים לקרוא לחומש הזה, על שם התיבה השניה בפרשה **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת**.

הדברים מעוגנים גם בדברי מדרש {בראשית רבה, פרשה ג, אות ה} - **אָמַר רַבִּי סִימוֹן, חֲמֵשׁ פְּעָמִים כְּתִיב כָּאן אוֹרָה, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תוֹרָה. וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אוֹר, כְּנֶגֶד סֵפֶר בְּרֵאשִׁית, שֶׁבּוֹ נִתְעַסֵּק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּבָרָא אֶת עוֹלָמוֹ. וַיְהִי אוֹר, כְּנֶגֶד סֵפֶר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת, שֶׁבּוֹ יָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה.**
וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, כְּנֶגֶד סֵפֶר וַיִּקְרָא, שֶׁהוּא מָלֵא הֲלָכוֹת רַבּוֹת. וַיַּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ, כְּנֶגֶד סֵפֶר בְּמִדְבַּר, שֶׁהוּא מַבְדִּיל בֵּין יוֹצְאֵי מִצְרַיִם לְבָאֵי הָאָרֶץ. וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאוֹר יוֹם, כְּנֶגֶד סֵפֶר מִשְׁנֶה תּוֹרָה, שֶׁהוּא מָלֵא הֲלָכוֹת רַבּוֹת.

הרמב"ן בפתיחת הפרשה, קורא לספר הזה בשם 'חומש הגאולה'. לספר בראשית, הוא קורא 'תחילת היצירה'.

נחזור עוד מעט לדברי הרמב"ן, רק נקריא מה שכתוב במקום נוסף:

הנצי"ב בהקדמה לחומש שמות, מביא את דברי **הבה"ג** (בעל הלכות גדולות), שקורא לחומש הזה בשם **'ספר שני'**. למרות שלשאר החומשים הוא נותן שמות ולא ספרות. לחומש בראשית הוא קורא 'בראשית', לחומש ויקרא הוא קורא 'כהנים', לחומש במדבר הוא קורא 'פקודים' ואילו לחומש דברים הוא קורא 'משנה תורה'.

החומש היחידי שלא זוכה לשם, הוא חומש שמות, שנקרא בלשונו בשם **ספר שני.**

כותב הנצי"ב {העמק דבר, פתיחה לספר שמות} - **ושותא דמרן זצ"ל ניתן ללמדנו בינה, שלא בחינם שינה השם בזה הספר, והיה לרבינו לקרוא כולם במספר: "חומש שני", "שלישי" וכו'; או "חומש שמות"; או על הענין המסוים שבו כמו יציאת מצרים או מתן תורה - כמו שקורא ספר במדבר "ספר הפקודים", וכמו שכתבתי במקומו הטעם.**
אלא בא ללמדנו דזה הספר ביחוד הוא שני לספר ראשית הבריאה, כי הוא חלק שני מזה הספר, היינו, בו נגמר סדר הבריאה. וכמאמרם ז"ל: 'בראשית' - בשביל ישראל שנקראו ראשית". פירוש, תכלית העולם בכלל. הוא שיהא אומה אחת, "חלק ה' עמו" {דברים לב, ט}. וזה לא נשלם עד שיצאו ישראל ממצרים ובאו לתכליתם שיהיו ראוים להיות לאור גוים, להעמידם על ידיעת אלקי עולם, וכמו שביארנו בגוף הספר י"ב נ"א, על הפסוק "יצאו בני ישראל על צבאותם".

וזהו תכלית הבריאה שנברא לכבודו יתברך, כמו שכתוב: "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו" {ישעיהו מג, ז}, כמו שכתבתי בספר במדבר פרשת שלח על הפסוק "ואולם חי אני וימלא כבוד ה'"{במדבר יד, כא}.

נמצא דיציאת מצרים היא גמר הבריאה, או מתן תורה, כמבואר עוד במדרש {בראשית רבה א}: '"בראשית' - בזכות התורה שנקראת ראשית", והיינו כדאיתא בעבודת כוכבים {דף ג' ע"א}: 'ויהי ערב ויהי בקר יום הששי' {בראשית א לא} - מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית: אם מקבלין ישראל את התורה מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו". נמצא דמתן תורה הוא גמר הבריאה, והיינו הך דיציאת מצרים, שאז היו ראויים ישראל לקבל התורה ולהשלים הבריאה ולבא בזה לתכלית יצירתם. והרי זה אצל עם ה' כמו דעת אנושי ומדות ישרות של תורת האדם, אשר אף-על-גב שלא הגיע תבל ומלואה לזה השלמות עד אחר זמן רב אחר בריאת שמים וארץ, וגם כהיום יש הרבה בני אדם שלא הגיעו לזה המעלה, מכל מקום הדבר מושכל גם לאומות העולם דרך זה היה תכלית מעלת האדם. וכך יש לנו להאמין, דאף-על-גב שלא ניתנה התורה וחקותיה עד אחר יציאת מצרים, וגם עתה יש הרבה מישראל שלא הגיעו לדעת תורה, מכל מקום רק התורה היא תכלית מעלת ישראל, שנוצרו "לברית עם לאור גוים" {ישעיהו מב, ו}.

נמצא דספר שמות הוא ספר שני להראשון, כמו שהמה ענין אחד ובו שני חלקים של ספר הבריאה.

עד כאן דברי הנצי"ב.

לכאורה, היינו צריכים לסיים את הספר הזה בפרשת משפטים, ואז יש לנו המשך – תרומה, תצוה, כי תשא, ויקהל, פקודי... יש לנו עוד חמש פרשיות מעבר לזה, מה ההמשך של זה ?

את השאלה הזאת שואל הרמב"ן ועונה גם תשובה. אבל אני רוצה להוסיף דברים, שלכאורה מתחברים היטב עם היסוד שכתוב בחז"ל, דוקא בבראשית רבה :

שואלים חז"ל – למה היום הראשון נקרא 'אחד' ?

אומר המדרש תשובה מאוד מעניינת {בראשית רבה, פרשה ג, אות ט} - **אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אַמֵּי, מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ שֶׁל עוֹלָם נִתְאַוָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת שֶׁתְּפוּת בַּתַּחְתּוֹנִים, מַה נַּפְשֶׁךָ, אִם לְעִנְיַן הַחֶשְׁבּוֹן, לֹא הָיָה צָרִיךְ לְמֵימַר אֶלָּא אֶחָד, שְׁנַיִם, שְׁלֹשָׁה, אוֹ רִאשׁוֹן, שֵׁנִי, וּשְׁלִישִׁי. שֶׁמָּא אֶחָד, שֵׁנִי, שְׁלִישִׁי, אֶתְמְהָא. אֵימָתַי פָּרַע לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לְהַלָּן בַּהֶקֵּמַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ז, יב): וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת קָרְבָּנוֹ, רִאשׁוֹן לְבִרְיָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּאִלּוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם בָּרָאתִי אֶת עוֹלָמִי.**

עד שלא הקריבו את הקרבן הראשון, לא הושלמה מלאכת הבריאה. **וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן**, זו השלמה למלאכת הבריאה.

אם ככה נוכל להבין, שגם הפרשיות שעוסקות בבניית המשכן – תרומה, תצוה, כי תשא, ויקהל, פקודי, זו השלמה לבריאת העולם. כי מתי הגיע העולם לשלמותו ?! כשהקב"ה השרה את שכינתו בתחתונים, כמו שכתוב במדרש. ברגע שהשרה הקב"ה את שכינתו והיה המשכן, הגיע העולם לתיקונו.

עד כאן הדברים שניתן להוסיף על דברי הנצי"ב, והאמת היא, שהם גם דברי הרמב"ן במקום.

כותב הרמב"ן בפתיחת החומש - השלים הכתוב **ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחידוש העולם ויצירת כל נוצר ובמקרי האבות** שהם כענין יצירה לזרעם, מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז ולהודיע כל עתיד לבא להם. ואחרי שהשלים היצירה, התחיל ספר אחר בענין המעשה הבא מן הרמזים ההם.

ונתייחד ספר **ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפירוש ובגאולה ממנו** ולכן חזר והתחיל בשמות יורדי מצרים ומספרם, אף על פי שכבר נכתב זה, בעבור כי ירידתם שם הוא ראשית הגלות, כי מאז הוחל.
והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו. וכשיצאו ממצרים, אף על פי שיצאו מבית עבדים, עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם, נבוכים במדבר. וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם, אז שבו אל מעלות אבותם, שהיה סוד אלוה עלי אהליהם, והם המרכבה, ואז נחשבו גאולים. ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד.

ממילא אומר הרמב"ן, מעמד סיני הוא לא סיום של חומש בראשית, הסיום הוא רק לאחר שהקב"ה השרה את שכינתו, כמו שהיה באוהל האבות הקדושים.

אבל הרמב"ן כותב כאן יסוד – דע לך ש"**ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחידוש העולם ויצירת כל נוצר ובמקרי האבות כולם שהם כענין יצירה לזרעם מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז להודיע כל העתיד לבא להם**" - כל מה שאירע לאבות, אירע לבנים. אם תעבור על חומש בראשית, מתחילתו ועד סופו, תראה שכל מה שקרה לאבות, הבנים יעברו את זה מחדש.

אנחנו רוצים בע"ה לעמוד על דברי הרמב"ן, כי זה יביא אותנו לנושא המרכזי שאנחנו רוצים לעסוק בו:

בספר **זאת ליעקב**, לאחר שהוא מביא את דברי הרמב"ן ואת דברי הנציב, הוא עומד על דברי חז"ל שעומדים בכמה וכמה מקומות על מה שאירע לבנים.

הרמב"ן עוסק בזה בתחילת ספר בראשית **{יב, י} וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם כִּי-כָבֵד הָרָעָב בָּאָרֶץ**.

אברהם אבינו הולך לארץ ישראל, לאחר שהקב"ה אומר לו "**לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ**", והקב"ה מבטיח לו **וְאֶעֶשְׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל וַאֲבָרֶכְךָ וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ וֶהְיֵה בְּרָכָה**.

אומר רש"י - **ואעשך לגוי גדול.** לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הזקק לשלש ברכות הללו שהבטיחו על הבנים, ועל הממון, ועל השם.

אברהם מגיע לארץ ישראל, ואין בארץ ישראל מה לאכול – ניסיון הרעב של אברהם אבינו.

אברהם אבינו יורד למצרים, ושם הוא שוהה . מהללים את אשתו והיא נלקחת ממנו לפרעה, הקב"ה מכה את פרעה בנגעים גדולים ופרעה משחרר את שרה. **{יב, טז} וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ** – פרעה נותן לו מתנות, והוא חוזר לארץ ישראל. עפ"י מה שכתוב ב**סדר הדורות**, כל ההתרחשות הזאת נמשכת שלושה חודשים.

אומר הרמב"ן - **ויהי רעב בארץ**. הנה אברהם ירד למצרים מפני הרעב לגור שם להחיות נפשו בימי הבצורת והמצרים עשקו אותו חנם לקחת את אשתו והקב"ה נקם נקמתם בנגעים גדולים והוציאו משם במקנה בכסף ובזהב וגם צוה עליו פרעה אנשים לשלחם. ורמז אליו כי בניו ירדו מצרים

מפני הרעב לגור שם בארץ והמצרים ירעו להם ויקחו מהם הנשים כאשר אמר {שמות א כב} וכל הבת תחיון כל הרעיון היה כדי לקחת את בנות ישראל ולהשיא אותן למצרים והקב"ה ינקום נקמתם בנגעים גדולים עד שיוציאם בכסף וזהב וצאן ובקר מקנה כבד מאד והחזיקו בהם לשלחם מן הארץ לא נפל דבר מכל מאורע האב שלא יהיה בבנים. כל מה שעבר אברהם אבינו, יעברו ויחוו בניו במצרים.

מקור דברי הרמב"ן, מדברי מדרש {בראשית רבה, פרשה מ, אות ו} - **אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ צֵא וּכְבֹשׁ אֶת הַדֶּרֶךְ לִפְנֵי בָנֶיךָ** תלך אתה הראשון. אתה תכין את הדרך לבניך, **אַתְּ מוֹצֵא כָּל מַה שֶׁכָּתוּב בְּאַבְרָהָם כְּתִיב בְּבָנָיו,** וכאן בא המדרש ועושה הקבלה **בְּאַבְרָהָם כְּתִיב (בראשית יב, י): וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ, בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (בראשית מה, ו): כִּי זֶה שְׁנָתַיִם הָרָעָב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (במדבר כ, טו): וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיְמָה. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: לָגוּר שָׁם, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (בראשית מז, ד): לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: כִּי כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנַעַן, בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (בראשית מג, א): וְהָרָעָב כָּבֵד בָּאָרֶץ. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב, בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (שמות יד, י): וּפַרְעֹה הִקְרִיב. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֹתָךְ יְחַיּוּ, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (שמות א, כב): כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: אִמְרִי נָא אֲחֹתִי אָתְּ לְמַעַן יִיטַב לִי בַּעֲבוּרֵךְ וגו', וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (שמות א, כ): וַיֵּיטֶב אֱלֹקִים לַמְיַלְּדֹת. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: וַיְהִי כְּבוֹא אַבְרָם מִצְרַיְמָה, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (שמות א, א): וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיְמָה. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנֶה, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (תהלים קה, לז): וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף וְזָהָב. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: וַיְצַו עָלָיו פַּרְעֹה, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (שמות יב, לג): וַתֶּחֱזַק מִצְרַיִם עַל הָעָם. בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: וַיֵּלֶךְ לְמַסָּעָיו, וּבְיִשְׂרָאֵל כְּתִיב (במדבר לג, א): אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.**

הספר **זאת ליעקב** עומד על הפרשיות בספר שמות, שכל פרשה מקבילה למה שקרה לאבות הקדושים.

לפי מה שאמרנו עכשיו, אפשר לסכם ששלושת הפרשיות – שמות – וארא – בא, הם כנגד מה שאירע לאברהם אבינו: אברהם ירד למצרים, לקחו את אשתו, פרעה הוכה ולבסוף נתן לאברהם רכוש רב. כנגד זה כתוב בפרשת שמות – עם ישראל ירדו למצרים, רצו לזרוק את הזכרים ליאור, הקב"ה הכה את מצרים בנגעים גדולים ולבסוף בפרשת בא, כל אחד יצא עם תשעים חמורים עמוסים מביזת מצרים.

פרשת בשלח עוסקת במה שאירע לאחר שפרעה משחרר את עם ישראל. הם עוברים בים סוף ... **{שמות יד, ה} וַיֻּגַּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיֵּהָפֵךְ לְבַב פַּרְעֹה וַעֲבָדָיו אֶל-הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה-זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי-שִׁלַּחְנוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מֵעָבְדֵנוּ.**

לזה יש הקבלה בתורה, במעשה לבן ויעקב. יעקב בורח מלבן ...**{לא, כב} וַיֻּגַּד לְלָבָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: {כג} וַיִּקַּח אֶת-אֶחָיו עִמּוֹ וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיִּדְבַּק אֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד.**

יוצא, שמה שעשה לבן ליעקב, זה בדיוק מה שעשה פרעה לישראל.

לאחר פרשת בשלח, מגיע פרשיות יתרו-משפטים, שני פרשות שעוסקות במתן תורה. כל היסוד של מתן תורה, יונק ממעשה העקידה.

כותב הפרקי דרבי אליעזר {פרק לא} – **רבי חנינא בן דוסא אומר אותו האיל לא יצא ממנו דבר לבטלה אפרו של איל הוא יסוד שעל גבי המזבח הפנימי, שנאמר {שמות ל, י} וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל-קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה. גידיו של איל הם עשרה כנגד עשרה נבלים של כנור שהיה דוד מנגן בהם. עורו של איל הוא אזור מתניו של אליהו, שנאמר שתי קרניו של איל שופרות, בשל שמאל תקע בו הקב"ה על הר סיני, שנאמר {שמות יט, יט} וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְחָזֵק מְאֹד. וקרן של ימין הוא גדול מן השמאל ועתיד לתקוע בו לעתיד לבוא בקבוץ של גלויות, שנאמר {ישעיה כז, יג} וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וגו'.**

הקב"ה נתן לנו על הר סיני את עשרת הדיברות. למה את עשרה הדיברות ?

אומר רש"י {פרקי אבות, פרק ה}– **עֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת נִתְנַסָּה אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וְעָמַד בְּכֻלָּם.** וכנגדם עשה הקב"ה לישראל עשר מכות במצרים, עשר על הים, ונתן כנגדם לבניו, עשרת הדיברות.

יוצא, שעשרת הדיברות שזכינו לקבל, יונקים מעשרת הניסיונות של אברהם אבינו. אם ככה, גם פרשת יתרו וגם פרשת משפטים - עשרת הדיברות ומעמד הר סיני, מתחבר למה שעשו האבות הקדושים. האבות הקדושים התנסו בבראשית, אנחנו מקבלים את השכר בחומש שמות.

אומרת התורה **{בראשית כו, ה} עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרֹתָי.**

כותב בעל הטורים - **עקב אשר שמע וגו'.** יש בפסוק יו"ד תיבות כנגד יו"ד הדברות שבהם עק"ב תיבות וכנגדם נתנסה יו"ד נסיונות וקיים עולם שנברא בי' מאמרות.

דבר נוסף, כולנו יודעים מה נתן אליעזר לרבקה, שנאמר **{כד, כב} וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלּוּ הַגְּמַלִּים לִשְׁתּוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נֶזֶם זָהָב בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם**.

<u>אומר רש"י</u> - **בקע.** רמז לשקלי ישראל בקע לגלגלת, **ושני צמידים.** רמז לשני לוחות מצמדות, **עשרה זהב משקלם.** רמז לעשרת הדברות שבהן. כל זה יונק מהאבות הקדושים.

רש"י בפרשת תרומה, על הפסוק **{כו, טו} וְעָשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים**.

<u>אומר רש"י</u> - **ועשית את הקרשים**. היה לו לומר ועשית קרשים, כמה שנאמר בכל דבר ודבר, ומהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו צפה ברוח הקדש ונטע ארזים במצרים, וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, אמר להם, שעתיד הקדוש ברוך הוא לצוות אתכם לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם. הוא שיסד הבבלי בפיוט שלו טס מטע מזורזים קורות בתינו ארזים, שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקדם לכן.

מאיפה הביא יעקב אבינו את הקרשים ?

<u>אומר המדרש {בראשית רבה, פרשה צד, אות ד}</u> - **וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיָּבֹא בְּאֵרָה שָׁבַע (בראשית מו, א), לְהֵיכָן הָלַךְ** מה יש לו לחפש שם ?! **אָמַר רַב נַחְמָן שֶׁהָלַךְ לְקֹץ אֲרָזִים שֶׁנָּטַע אַבְרָהָם זְקֵנוֹ בִּבְאֵר שָׁבַע, הֵיךְ מָה דְּאַתְּ אָמַר** זה שנאמר **(בראשית כא, לג): וַיִּטַּע אֵשֶׁל בִּבְאֵר שָׁבַע וגו'**...

אם ככה, כל העניין שנטע יעקב אבינו את הארזים במצרים, היה כדי להכין לבניו את המשכן. ארבע פרשיות שעוסקות במשכן, כולם יונקות מספר בראשית.

בשעה שמשה רבינו מבקש מהקב"ה שימחל לישראל על חטא העגל, בזכות מה הוא מבקש ?! בזכות האבות, שנאמר **{לב, יג} זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם**.

<u>אומר רש"י</u> - **לאברהם ליצחק ולישראל.** אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו לשרף עליך באור כשדים. אם להריגה, זכור ליצחק שפשט צוארו לעקידה. אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן, ואם אינן נצולין בזכותן, מה אתה אומר לי (פסוק י) ואעשה אותך לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחומר לכסא של רגל אחת.

אם ככה מובן היטב, למה הבה"ג קורא לספר שמות בשם 'חומש שני' – כיון שספר בראשית שהוא הראשון עדיין לא הושלם. חומש שמות הוא החלק השני, שמשלים את מה שהתחילו האבות בחומש בראשית, ומשלימים הבנים בחומש שמות.

<u>אנחנו רוצים בע"ה להוסיף על כך דבר נוסף. אבל כדי להגיע לנושא הזה, אנחנו צריכים בע"ה להיכנס לעומק הדברים:</u>

אומרת התורה - **{ב, א} וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי**.

<u>נשאלת השאלה</u> - מה זה **וַיֵּלֶךְ** ?

לא מצאנו בתורה לשון 'הליכה' בהקשר של חתונה. מצאנו 'הליכה' מלשון של עצה, שנאמר **{תהילים א, א} אַשְׁרֵי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בַּעֲצַת רְשָׁעִים**.

<u>אומרת הגמרא {מסכת סוטה יב, א}</u> - **{שמות ב-א} וילך איש מבית לוי להיכן הלך, אמר רב יהודה בר זבינא שהלך בעצת בתו. תנא עמרם גדול הדור היה כיון שראה שאמר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו אמר לשוא אנו עמלין עמד וגירש את אשתו, עמדו כולן וגירשו את נשותיהן. אמרה לו בתו אבא קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקיבות, פרעה לא גזר אלא בעוה"ז ואתה בעוה"ז ולעוה"ב, פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת אתה צדיק בודאי שגזירתך מתקיימת, שנאמר {איוב כב-כח} ותגזר אומר ויקם לך עמד והחזיר את אשתו עמדו כולן והחזירו את נשותיהן.**

<u>במאמר המוסגר, זה לא קשור לנושא, רק להטעים את השיחה:</u>

ראיתי ב**תורה תמימה**, שעונה תירוץ מאוד יפה, לפי דבריה של מרים.

הוא מביא את דברי הגמרא {מסכת ברכות י', א} שמספרת, שהנביא ישעיהו בן אמוץ בא לחזקיה המלך, ואמר לו **צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא. אמר ליה מאי כולי האי** מה כבר עשיתי ?! **אמר ליה משום דלא עסקת בפריה.**

<u>שואלים המפרשים</u> – איפה מצאנו שעל ביטול מצוה של פריה ורביה יש עונש של **'מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם'** ?
הוא ביטל מצות עשה של פריה ורביה, בשביל זה צריך לקבל עונש כזה ?!

הרבה תשובות בדבר.

<u>כותב ה**תורה תמימה**</u> - אמרה מרים לעמרם: הדרך היחידה להגיע לעולם הבא היא רק דרך העולם הזה – 'אתה גוזר גם

בעולם הזה וגם בעולם הבא'. כי אם לא יגיעו לעולם הזה, לא יהיה להם עולם הבא. אפילו אם יבואו לעולם הזה לחמש דקות, ויזרקו אותם למים, יהיה להם חלק לעולם הבא.

* ד"א, כותב ר' אייזיק שר– בוא ותראה מה אדם מצווה לעשות בשביל חסד. אמרה מרים לאביה "בוא ותראה כמה אדם צריך להתאמץ בשביל לעשות חסד - שווה לאישה לסחוב ברחמה עובר תשעה חודשים, עם כל הייסורים, עם כל צער הלידה וצער העיבור, מתוך ידיעה שהיא לא תזכה לגדל אותו, אבל כדי לזכות נשמה לעולם הבא זה שווה לה !

אם שווה לאשה כל צער העיבור, כדי להביא נשמה אחת לחיי העולם הבא, מכאן נבין כמה שווה לטרוח לקרב יהודי לאבינו שבשמים, כדי לזכות אותו לחיי עולם הבא !

יוצא, שאם אדם לא מתחתן, הוא מונע מנשמות לבוא לעולם הבא !

אם חזקיה היה מתחתן, היו נולדים לו ילדים. אמנם לא הגונים, אבל בכל זאת, כדי להגיע לעולם הבא, הם חייבים להגיע לעולם הזה.

לכן אמר הנביא לחזקיה – **"מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא"** - מידה כנגד מידה – כמו שאתה מנעת מנשמות להגיע לעולם הבא, כך גם לך לא יהיה עולם הבא.

כך מביא ה**תורה תמימה**.

<u>באים המפרשים ושואלים שאלה</u> – **{א} וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי**. למה התורה מעלימה את שמות ההורים של משה רבינו ?

בפרשת שבוע הבא נדע מה שמותם. שם כתוב את כל השושלת של משה ואהרון במפורש. אבל בפרשה הזאת התורה מעלימה את שמותיהם . למה ?

<u>זו שאלתו של המהר"ל {גור אריה פרק א, טו. גבורות ה', פרק טז} בשני מקומות</u> :

<u>אומר המהר"ל</u> – משה רבינו היה מתוקן לגאולה, מששת ימי בראשית.

כשברא הקב"ה את עולמו, הוא החליט שעם ישראל יצטרך לעבור זיכוך כדי לקבל את התורה, כמו שאומרים חז"ל, שבפסוק השני בתורה כבר מצוינים ארבעת הגלויות :

<u>אומרים חז"ל {בראשית רבה, פרשה ב, אות ד}</u> - **וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ. וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ, זֶה גָּלוּת בָּבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ד, כט): רָאִיתִי אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה תֹהוּ. וָבֹהוּ, זֶה גָּלוּת מָדַי (אסתר ו, יד): וַיִּבְהֲלוּ לְהָבִיא אֶת הָמָן. וְחֹשֶׁךְ, זֶה גָּלוּת יָוָן, שֶׁהֶחֱשִׁיכָה עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגִזְרוֹתֵיהֶן, שֶׁהָיְתָה אוֹמֶרֶת לָהֶם, כִּתְבוּ עַל קֶרֶן הַשּׁוֹר שֶׁאֵין לָכֶם חֵלֶק בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. עַל פְּנֵי תְהוֹם, זֶה גָּלוּת מַמְלֶכֶת הָרְשָׁעָה, שֶׁאֵין לָהֶם חֵקֶר כְּמוֹ הַתְּהוֹם, מַה הַתְּהוֹם הַזֶּה אֵין לוֹ חֵקֶר, אַף הָרְשָׁעִים כֵּן. וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת, זֶה רוּחוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ**... אחרי ארבעת הגלויות, יבוא משיח צדקנו.

יש תהליך מכוון לבריאה, והיות והקב"ה ידע שכדי לקבל תורה, צריכים לזכך את עצמנו, והזיכוך הזה יעבור דרך מצרים, כמו שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים **{טו, יג} יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה**. משה רבינו, מראשית הבריאה, נשמתו כבר מוכנה להיות הגואל.
הראיה לכך, שהמטה של משה כבר הוכן מששת ימי בראשית, ערב שבת בין השמשות. עוד לפני שנשמתו יורדת לעולם, כבר מכינים לו את המטה !

<u>כותב המהר"ל {אומר את זה בשפה שלנו}:</u>

בדר"כ הבנים יונקים מהאבות, שנאמר **ברא כרעא דאבוה** – האבא מוריש לילדים תכונות מסוימות. אם היה כתוב השם של אבא, היית אומר – זה שמשה נבחר להיות הגואל, זה בגלל שאבא שלו הוא עמרם !

זה נכון, אומר המהר"ל, אם תחפש בכל עם ישראל מי מתאים להיות האבא של משה, ודאי שזה עמרם !

למה ?

כי מתוך הארבעה שמתו בעטיו של נחש, מופיע עמרם אביו של משה, שנאמר **{מסכת ב"ב יז, א} תנו רבנן ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד**.

<u>אם ככה, אומר המהר"ל</u> – אם התורה היתה כותבת לך **"וילך עמרם ויקח את יוכבד, ונולד להם משה"**, היית אומר – משה נבחר להיות הגואל בזכות הוריו . למה ?

כי עמרם היה גדול הדור ויוכבד היתה בתו של לוי, מהשידוך הזה יצא משה רבינו !

רצתה התורה לומר לך יסוד – תשמע אדוני, זה שמשה רבינו נהיה משה, זה לא בגלל עמרם ויוכבד. גם אם הוא לא היה נולד מעמרם ויוכבד, אלא משלמה ושרה, הוא היה עדיין חשוב ונבחר להיות הגואל ! אל תייחס את הכוחות שלו לעמרם ויוכבד ! לכן העלימה התורה את שמות ההורים.

אבל דבר אחד התורה כן כותבת, אומר המהר"ל, התורה אומרת לך, שמשה רבינו חייב לצאת משבט לוי, ולכן התורה לא כותבת לך **"וַיֵּלֶךְ אִישׁ וַיִּקַּח אשה"**, אלא **"וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית**

לֵוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי". משה רבינו היה חייב להיוולד משבט לוי, ולא משנה למי מהשבט.

נשאלת השאלה - למה?

אומר המהר"ל {גבורות ה', פרק טז}- שבט לוי, היה שבט מובדל מן החומר, ולכן הוא גם לא היה בשעבוד מצרים, ולכן ממנו יכל לצאת משה רבינו.

מה המיוחד בשבט לוי ?

תשאלו כל אחד – מי נתן את השם של לוי ?

יגידו כולם – לאה . למה ?

כי כתוב בפסוק **{בראשית כט, לד} וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר עַתָּה הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי-יָלַדְתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ לֵוִי**.

אבל אומר רש"י - **קרא שמו לוי.** תמהתי שבכולם כתיב ותקרא, וזה כתב בו קרא, ויש מדרש אגדה באלה הדברים רבה ששלח הקדוש ברוך הוא גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה ונתן לו עשרים וארבע מתנות כהונה, ועל שם שלוהו במתנות קראו לוי.

***הרשב"ם** כותב, שיעקב אבינו נתן לו את השם.

יוצא, ששבט לוי הוא השבט היחיד שהקב"ה נתן לו את שמו.

מדרש האגדה הזה שמביא רש"י, מופיע בנוסח שונה **בפרקי דרבי אליעזר** {פרק לז}.

לאחר שיעקב אבינו סיים את מאבקו עם שרו של עשו, ונעשה צולע בירכו, רצה יעקב לחזור חזרה לנשותיו ולילדיו, ניסה לעבור את מעבר יבוק ופתאום הופיע שוב פעם שרו של עשו:

אומר הפרקי דרבי אליעזר {פרק לז} – **רצה יעקב לעבור את מעבר יבק ולהתעכב שם, אמר לו המלאך לא כך אמרת לי עשר אעשרנו לך {שם כח, כב}. מה עשה יעקב, לקח את כל מקנה קנינו שהביא מפדן ארם, והיו חמשת אלפים וחמש מאות צאן. ועוד אמר המלאך ליעקב והלא יש לך בנים ולא עשרת אותם לי, מה עשה יעקב, הפריש ארבעה בכורות לארבע אימהות, ונשתיירו שמונה. התחיל משמעון וגמר בבנימין שבמעי אמו, ועוד התחיל משמעון וגמר בלוי, ועלה לוי מעשר קדש לה', שנאמר {ויקרא כז, לב} וְהָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה'. ירד מיכאל המלאך ונטל לוי והעלה לפני הקב"ה ואמ' לפניו רבון כל העולמים זה הוא גורלך וחלקך ממעשר ופשט הקב"ה יד ימינו ואמ' שיהיו לוי ובניו משרתים לפניו בארץ כמלאכי השרת בשמים אמר מיכאל לפני הקב"ה רבון כל העולמים המשרתים למלך אינו נותן להם טרף מזונם ? לפיכך נתן להם לבני לוי כל קדש שעלה לשמו, שנאמר {דברים יח, א} אִשֵּׁי ה' וְנַחֲלָתוֹ יֹאכֵלוּן.**

עד כאן פרקי דרבי אליעזר {פרק לז}.

אם ככה, נותן השם היה הקב"ה. יוצא עפ"י הדברים, שישנה מחלוקת מתי ברך הקב"ה: רש"י מביא בשם מדרש, שגבריאל העלה אותו למעלה ואז ברך אותו הקב"ה לאחר הלידה. וכאן, בפרקי דרבי אליעזר מופיע, שזה קרה בשעה שהוא עבר את מעבר יבוק.

במדרש {בראשית רבה, פרשה ע, אות ו} מופיע נוסח שונה - **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסִכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לֵוִי אָמַר כּוּתִי אֶחָד שָׁאַל אֶת רַבִּי מֵאִיר אָמַר לוֹ אֵין אַתֶּם אוֹמְרִים יַעֲקֹב אֱמִתִּי** תמיד אתם אומרים שיעקב הוא עמוד האמת **דִּכְתִיב (מיכה ז, כ): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב,** זה נכון ?! **אָמַר לוֹ הֵן. אָמַר לוֹ וְלֹא כָךְ אָמַר** והרי הבטיח: **וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ** נכון או לא ?! **אָמַר לוֹ הֵן. אָמַר לוֹ הִפְרִישׁ שִׁבְטוֹ שֶׁל לֵוִי אֶחָד מֵעֲשָׂרָה, לָמָּה לֹא הִפְרִישׁ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה לִשְׁנַיִם שְׁבָטִים אֲחֵרִים** הרי יש לו י"ב שבטים, אם ככה, חסר לו להפריש עוד 0.2 **. אָמַר לוֹ** ר' מאיר **וְכִי שְׁנֵים עָשָׂר הֵן וְהָלוֹא אַרְבָּעָה עָשָׂר הֵן** למה אתה אומר שנשאר לו להפריש רק 0.2, יש לו להפריש עוד 0.4, שנאמר **(בראשית מח, ה): אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי** שצירף יעקב את מנשה ואפרים למנין השבטים**, אָמַר לוֹ** הגוי **כָּל שֶׁכֵּן אוֹסִיפְתָּא מַיָּא אוֹסֵיף קְמָחָא** איזה מין תשובה אתה עונה לי ?!**. אָמַר לוֹ** ר' מאיר **אֵין אַתְּ מוֹדֶה לִי שֶׁהֵם אַרְבַּע אִמָּהוֹת** אתה מודה שליעקב היו ארבע נשים ? **אָמַר לוֹ הֵן. אָמַר לוֹ צֵא מֵהֶם אַרְבָּעָה בְּכוֹרוֹת לְאַרְבַּע אִמָּהוֹת** יוצא שיש מהם ד' בכורות**, הַבְּכוֹר קָדָשׁ וְאֵין קָדָשׁ מוֹצִיא קָדָשׁ** הבכור קדוש בפני עצמו ולא מחשיבים אותו. אם ככה, נשארו רק עשרה להפריש ולכן הוא הפריש רק אחד ! **אָמַר לוֹ אַשְׁרֶיךָ וְאַשְׁרֵי אֻמָּתְךָ שֶׁאַתְּ שָׁרוּי בְּתוֹכָהּ.**

רבותי, אני לא אכנס לכל החשבון, אם הוא נכון או לא. למה לא ?

כיון ששואלים המפרשים במקום - אם זה התירוץ, יוצא שנשאר ליעקב אחד ספייר, כי גם מנשה היה בכור. אם ככה, תוציא גם אותו ממנין השבטים, ויישאר לך תשע. {ע' פירוש מהרז"ו במקום}

בפרשה שלנו, מקבל שבט לוי מעמד מיוחד. השבט היחיד ש- 210 שנים לא עבד עבודת פרך, היה שבט לוי.

נאמר בתורה **{שמות א, יג} וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ**.

אומר רש"י - **בפרך**. בעבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו.

נשאלת השאלה - מה פירוש הדבר 'עבודה קשה' ?

אומרים חז"ל {**שמות רבה, פרשה א, אות יא**} - וַיַּעֲבִדוּ מִצְרִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר בְּפֶה רַךְ. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אוֹמֵר בִּפְרִיכָה, וְכֵן עָשׂוּ לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כָּל מַה שֶׁעָשׂוּ הַלְּבֵנִים בְּיוֹם רִאשׁוֹן שָׂמוּ עָלָיו לִגְזֵרָה, שֶׁיַּעֲשֶׂה כְּנָגְדָּן בְּכָל יוֹם וְיוֹם. וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה וגו', בַּתְּחִלָּה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים, וּלְבַסּוֹף וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה, וּלְבַסּוֹף אֵת כָּל עֲבֹדָתָם. מַה אֵת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ, רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ מַחֲלִיפִין מְלָאכָת אֲנָשִׁים לְנָשִׁים, וּמְלָאכֶת נָשִׁים לַאֲנָשִׁים.

כותב הרמב"ם {הלכות עבדים פרק ראשון, ו} - **כָּל עֶבֶד עִבְרִי אָסוּר לַעֲבֹד בּוֹ בְּפָרֶךְ. וְאֵיזוֹ הִיא עֲבוֹדַת פָּרֶךְ זוֹ עֲבוֹדָה שֶׁאֵין לָהּ קְצָבָה וַעֲבוֹדָה שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לָהּ אֶלָּא תִּהְיֶה מַחְשַׁבְתּוֹ לְהַעֲבִידוֹ בִּלְבַד שֶׁלֹּא יִבָּטֵל.**

אומרת הגמרא {מסכת סוטה יא, א-ב} – **ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך, רבי אלעזר אמר בפה רך.**

אומר רש"י - **בפרך בפה רך.** משכום בדברים ובשכר עד שהרגילום לעבודה.

היה כאן פיתוי בכסף ופיתוי בדברים. למה הכוונה ?

אומרת הגמרא {מסכת סוטה יא, א} - **תנא דבי ר' אלעזר בר' שמעון מלמד שהביאו מלבן ותלו לו לפרעה בצוארו וכל אחד ואחד מישראל שאמר להם איסטניס אני** מי שהיה אומר "יש לי פריצת דיסק" **אמרו לו כלום איסטניס אתה יותר מפרעה** לפרעה יש יותר דיסקים ממך. אם הוא עובד, גם אתה יכול לעבוד ! ☺

כל התירוצים לא היו אקטואליים, בזמן שהיו רואים את פרעה עובד.

אומר המדרש {תנחומא, במדבר, פרשת בהעלותך, אות כ} - **שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָמַר פַּרְעֹה (שמות א, י יא): הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ, וַיְשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים, קִבֵּץ אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לָהֶם בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם עֲשׂוּ עִמִּי הַיּוֹם בְּטוֹבָה, הַיְנוּ דִכְתִיב (שמות א, יג): וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ, בְּפֶה רַךְ, נָטַל סַל וּמַגְרֵפָה, מִי הָיָה רוֹאֶה אֶת פַּרְעֹה נוֹטֵל סַל וּמַגְרֵפָה וְעוֹשֶׂה בִּלְבֵנִים וְלֹא הָיָה עוֹשֶׂה, מִיָּד הָלְכוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בִּזְרִיזוּת וְעָשׂוּ עִמּוֹ בְּכָל כֹּחָן, לְפִי שֶׁהָיוּ בַּעֲלֵי כֹּחַ וּגְבוֹרִים, כֵּיוָן שֶׁחָשְׁכָה הֶעֱמִיד עֲלֵיהֶם נוֹגְשִׂים וְאָמַר לָהֶם חַשְׁבוּ אֶת הַלְּבֵנִים, מִיָּד עָמְדוּ וּמָנוּ אוֹתָם, וְאָמַר לָהֶם כָּזֶה אַתֶּם מַעֲמִידִים בְּכָל יוֹם וְיוֹם. מִנָּה אֶת הַנּוֹגְשִׂים שֶׁל מִצְרַיִם עַל הַשּׁוֹטְרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהַשּׁוֹטְרִים הִתְמַנּוּ עַל יֶתֶר הָעָם, וּכְשֶׁאָמַר לָהֶם (שמות ה, ז): לֹא תֹאסִפוּן לָתֵת תֶּבֶן לָעָם, הָיוּ בָּאִין הַנּוֹגְשִׂים וּמוֹנִין אֶת הַלְּבֵנִים וְנִמְצְאוּ חֲסֵרוֹת, הָיוּ **מַכִּין הַנּוֹגְשִׂים אֶת הַשּׁוֹטְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ה, יד): וַיֻּכּוּ שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהָיוּ הַשּׁוֹטְרִים מֻכִּין עַל יֶתֶר הָעָם וְלֹא הָיוּ מוֹסְרִין אוֹתָן בְּיֵדֵי נוֹגְשִׂים, וְאוֹמְרִים מוּטָב אָנוּ לְלִקּוֹת וְאַל יִכָּשְׁלוּ יֶתֶר הָעָם.**

ב**מדרש הגדול**, וכך מופיע גם במדרש **תורה שלמה** מובא שפרעה הציע כסף.

ניקח למשל דוגמא:

באו ליהודים ואמרו להם – "רבותי, 100$ ללבנה, עשר לבנים מקבלים בונוס !"

נו, יהודים מקבלים כסף, למה שלא יעבדו ?! ☺

כולם עובדים ברוך ה', בסוף היום סיימו לעבוד, אמרו – "רבותי, בואו ונלך לקבל כסף" (ישנה מחלוקת בחז"ל, אם הם שילמו להם או לא).

למחרת אמרו להם – "רבותי, מה שעשיתם אתמול בכסף, היום בלי כסף !"

לזה אומר רש"י – **בפרך בפה רך.** משכום בדברים ובשכר עד שהרגילום לעבודה.

מספר ה**מדרש הגדול** {שמות יג} – **ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך. ר' אלעזר אומר בפה רך. אמרו כל מי שהוא עושה לבנה נוטל שקל כדי לפתות את ישראל, והיו מיגעין עצמן יתר מדאי כדי ליטול שכר הרבה, חוץ מעמרם שלא נתפתה לבו אלא היה עושה לבנה בכל יום ולבסוף מהו אומר {ה, ה} ואת מתכונת הלבנים אשר הם עושים תמול שלשום תשימו עליהם לא תגרעו ממנו. ואפילו תבן לא נתנו להם כל שכן שכר... ד"א בפרך איזו היא עבודת פרך ? זו עבודה שאין לה קצבה.**

הבאר יוסף, לר' יוסף סלנט, מבאר עפ"י זה גמרא {מסכת פסחים לט}:

שואלת הגמרא {שם לט, א} - **למה נמשלו מצריים כמרור ?**

אומר רש"י במקום - **למה נמשלו כמרור**. דכתיב (שמות א) וימררו את חייהם על שום שמיררו המצרים את חיי אבותינו במצרים.

ממשיכה הגמרא ואומרת – **רבינא אשכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה מהדר אמרירתא א"ל מאי דעתיך דמרירין טפי** איזה מרור עדיף לקחת ? **והא חזרת תנן ותנא דבי שמואל חזרת וא"ר אושעיא מצוה בחזרת** רצוי לקחת חזרת **ואמר רבא מאי חזרת חסא מאי חסא דחס רחמנא עילוון ואמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן למה**

נמשלו מצריים כמרור לומר לך מה מרור זה שתחילתו רך וסופו קשה אף מצריים תחילתן רכה וסופן קשה.

אומר רש"י - **תחילה רכה**. בתחילה נשתעבדו להן ע"י שכר שהיו שוכרין אותן . **מרור סופו קשה**. הקלח שלו מתקשה כעץ.

שואל **הבאר יוסף** – למה אתה צריך לאכול בתחילה רך ? הרי ביום הראשון שילמו להם כסף, זה היה מתוק. עושים זכר למרור או למתוק ?!

אומר **הבאר יוסף** תשובה נפלאה – אדם שנגרמה לו צרה שלא באשמתו, עם כל הצער והיגון שיש לו, הוא לא מאשים את עצמו במה שקרה. אבל ברגע שהוא אשם בצרה, לא רק שכואב לו מהצרה עצמה, אלא כואב לו "איך הבאתי על עצמי את הצרה הזאת".

הצרה מתעצמת יותר, כאשר האדם הביא אותה על עצמו .

אומר **הבאר יוסף** – זה מה שכתוב כאן, שצריך להביא חזרת שתחילתה רך וסופה קשה. כי זה שביום הראשון שילמו להם כסף, זה היה תחילת המרור. אם ביום הראשון הם לא היו מתפתים אחרי הכסף ולא היו עושים כל-כך הרבה לבנים, למחרת הם לא היו צריכים לעבוד כ"כ קשה.

יוצא, שעצם זה שהם התפתו ביום הראשון שהיה בפה רך, זה הביא עליהם את המרור. המרירות באה, כתוצאה מהתחלה רכה. אם ההתחלה היתה קשה, הם לא היו מגיעים למצב כזה . הם הפילו את עצמם במלכודת הזאת, לכן זה כאב להם !

אומרת הגמרא – תיקח חזרת שתחילתה רכה, כי עצם זה שהיה רך בהתחלה, זה היה תחילת המרור שלהם !

אומר הספר **באר יוסף** – עפ"י זה תוכל להבין, בשעה ששבט לוי לא עבד. שכולם למחרת בבוקר ראו שעמרם לקח לבנה אחת, לכולם כאב הלב "למה לא עשינו, מה שעשה גדול הדור ?! אם היינו עושים ככה, לא היינו נופלים היום בתוך המלכודת הזאת".

עד כאן ההקדמה לענין המרור.

שבט לוי היה פטור מעבודת פרך. למה ?

כך מובא במדרש {תנחומא, פרשת וארא, אות ו} - **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: שִׁבְטוֹ שֶׁל לֵוִי פָּנוּי הָיָה מֵעֲבוֹדַת פָּרֶךְ.**

רש"י מביא את זה על הפסוק **{ה, ד} וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לָמָּה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמַּעֲשָׂיו לְכוּ לְסִבְלֹתֵיכֶם.**

אומר רש"י - **לכו לסבלתיכם.** לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתיכם. אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי, ותדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים שלא ברשות משה ואהרון כל הזמן יוצאים ונכנסים, סימן שהם לא היו בעבודת פרך.

נשאלת השאלה - למה זכה שבט לוי, להיות פטור מעבודת פרך?

לכאורה זה פלא. למה ?

הרי פרעה העביד אותם, הוא רצה כסף, הוא רצה שיבנו לו ערי מסכנות.

כל מי שלא הספיק את מכסת הלבנים, לקחו את הילד שלו ושמו אותו באמת הבנין. "לא הבאת לבנים ?!" לוקחים ומכסים אותו עם טיט !

פתאום פרעה שומע שיש שבט של 278,000 איש שלא עובד, רק אוכל ישן ולומד - "זה בסדר, אני מסכים שישבו וילמדו".

מה זה ?! מאיפה פרעה הביא את זה ?!

כתוב **במדרש הגדול**, ומביא את זה **הכלי יקר** {פרשת ויצא}, וכן **החזקוני** במקום :

בשעה שפרעה הגיע להלוויה של יעקב אבינו, הוא ראה דבר משונה – את ארונו של יעקב אבינו נושאים 12 אנשים בלבד. שום נכד לא מורשה לגעת בארון, מלבד מנשה ואפרים שהורשו, לאחר שהסבא יעקב בדק את הכתובה שלהם, ומצא שהיא כשרה והנישואין שלהם היו כדת וכדין.

אומרים חז"ל במדרש {בראשית רבה, פרשה ק, אות ב} - **אָמַר לָהֶם תְּנוּ דַעְתְּכֶם שֶׁלֹּא יִגַּע עֶרֶל אחד בְּמִטָּתִי, שֶׁלֹּא לְסַלֵּק אֶת הַשְּׁכִינָה מֵעָלַי, אֶלָּא כְּסֵדֶר הַזֶּה עֲשׂוּ לִי, שְׁאוּ אוֹתִי שְׁלֹשָׁה מִן הַצָּפוֹן וּשְׁלֹשָׁה מִן הַדָּרוֹם שְׁלֹשָׁה מִן הַמִּזְרָח שְׁלֹשָׁה מִן הַמַּעֲרָב, כְּשֵׁם שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂין לִי כָּךְ אַתֶּם עֲתִידִין לְהֵעָשׂוֹת אַרְבָּעָה דְּגָלִים בַּמִּדְבָּר וְהַשְּׁכִינָה בָּאֶמְצַע** הסדר שאני מורה לכם כאן, כך יהיה הסדר במדבר, סביב משכן ה'.

כותב המדרש תנחומא {פרשת במדבר, אות יב} מי לקח ובאיזה צד - **וְהֵיאַךְ צָוָם. אָמַר לָהֶם: יְהוּדָה וְיִשָּׂשכָר וּזְבוּלוּן יִטְּעֻנוּ מִטָּתִי מִן הַמִּזְרָח, רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְגָד יִטְּעֻנוּ מִן הַדָּרוֹם, דָּן וְאָשֵׁר וְנַפְתָּלִי יִטְּעֻנוּ מִן הַצָּפוֹן, בִּנְיָמִין אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה יִטְּעֻנוּ מִן הַמַּעֲרָב. יוֹסֵף אַל יִטְעוֹן, לָמָּה. שֶׁהוּא מֶלֶךְ, וְאַתֶּם צְרִיכִין לַחֲלוֹק לוֹ כָּבוֹד. לֵוִי אַל יִטְעוֹן. לָמָּה, שֶׁעֲתִידִין לִישָּׂא אֶת הָאָרוֹן, וּמִי שֶׁטּוֹעֵן אֶת אֲרוֹנוֹ שֶׁל חַי הָעוֹלָמִים, לֹא יִשָּׂא אֲרוֹנוֹ שֶׁל מֵת.**

פרעה הגיע להלוויה, ורואה דבר מעניין – בשלמא יוסף לא נוגע בארון, מובן, זה לא נאה למשנה למלך. אבל הוא רואה שגם לוי לא נוגע.

שאל פרעה – "למה הוא עומד בצד, מה קרה ?!"

אמרו לו – "תשמע, זה השבט הכי מרומם כאן ! לעתיד לבוא, כשהקב"ה יצווה לבנות את המשכן, הוא עתיד לשאת את הארון, מי שנושא את ארונו של הקב"ה לא נוגע בארונו של מת!"

כותב **הכלי יקר** {פרשת ויצא ל, ו} - על כן אמר יעקב, לוי לא ישא ארונו לפי שלעתיד ישא ארון הקודש, ועל כן נהגו המצרים כבוד בשבט לוי כי ראו שיעקב נהג בו כבוד, ועל כן לא נשתעבדו בהם המצריים.

אם אנחנו מחפשים נדבך נוסף, של 'מעשה אבות סימן לבנים' – חומש בראשית מסתיים בנשיאת ארונו של יעקב, לכן כשם שיעקב ציוה ששבט לוי לא נושא את המיטה, כך בתחילת פרשת שמות, שבט לוי לא משועבד בעבודת פרך.

אומר ה**חזקוני** {שמות ה, ד} - **לכו לסבלותיכם.** הטעם מפני מה זכו שבימיו של לוי להיות חופשי משעבוד מצרים כששעבדו מצרים בישראל מתחילה היה פרעה משעבד עצמו עמהם כדי שיתאמצו במלאכה כדדרשינן בפרק, בפה-רך באותה שעה נזכר שבטו של לוי מה ציוה יעקב בשעת פטירתו, שלא ישאהו לוי לפי שהיה עתיד לשאת את ארון הקודש ולא רצה לשעבד עצמו ולא הכריחם פרעה. מיום ההוא והלאה הוקבע להיות משועבד כל מי ששעבד עצמו, ועוד נמצא באגדה, אברהם מסר כל קבלת התורה ליצחק, ויצחק ליעקב, ויעקב ללוי, ולוי וזרעו הושיבו ישיבות במצרים ולפי שלא היו יודעים שום מלאכה ולא נסו בה, רק בתורה היה כל עסקיהם לא נשתעבדו במצרים.

כאן ב**חזקוני** כתוב, שלא המצרים הם אלו ששחררו מעבודה, אלא לוי אמר, אם יעקב לא נתן לנו לשאת את ארונו, ודאי שלבנים אנו לא נושאים !

כותב הרמב"ן {ה, ד} - ומנהג בכל עם להיות להם חכמים מורי תורתם, ולכן הניח להם פרעה שבט לוי שהיו חכמיהם וזקניהם. והכל סיבה מאת ה'.

בספר **אמת ליעקב**, לגאון ר' יעקב קמינצקי (ראיתי שמביא את זה גם ה**דברי חיים**) כתוב, שיוסף במצרים כבר הכין את הקרקע, לפטור את שבט לוי מן העבודה. איפה ?

כתוב בסוף פרשת ויגש {מז, כב} - **רַק אַדְמַת הַכֹּהֲנִים לֹא קָנָה כִּי חֹק לַכֹּהֲנִים מֵאֵת פַּרְעֹה וְאָכְלוּ אֶת-חֻקָּם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פַּרְעֹה עַל-כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת-אַדְמָתָם.**

כותב ה**אמת ליעקב** – כל מה שעשה יוסף, הכל היה למען מטרה אחת, שיהיה שבט אחד בישראל, שבט לוי, שיהיה פטור מן המס, ולכן כשגזר פרעה על בני ישראל לעבוד, היו שבט לוי פטורים מזה, כי כן היה החוק בארץ מצרים, שנעשה ע"י יוסף, ששבט הכהונה פטור ממיסים, ומקבל את כל האוכל שלו מידי המלכות, ולכן כשאומרת התורה **{א, יא} וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנֹּתוֹ בְּסִבְלֹתָם,** שבט לוי היה פטור מכל מס, שהרי פרנסתו מאוצר המלוכה, על כן היה פטור מן העבודה.

כך מביא ר' יעקב קמינצקי לבאר את הכתוב בסוף פרשת ויגש.

כל הדברים האלה נפלאים. אבל בא כאן הזוהר הקדוש והופך את כל הפירושים שאמרנו לדבר אחר לגמרי:

אומר הזוהר הקדוש {בהעלותך, דף קנ"ג ע"א} - **וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבוֹדָה קָשָׁה: זוֹ קוּשְׁיָא. בְּחֹמֶר: דָּא קַל וְחוֹמֶר. וּבִלְבֵנִים: דָּא לְבוּן הֶלְכָה. וּבְכָל עֲבוֹדָה בַּשָּׂדֶה: דָּא בָּרַיְיתָא. אֵת כָּל עֲבוֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ: דָּא תֵּיקו"ו.**

באים המפרשים ושואלים – מה רוצה כאן הזוהר הקדוש ? לוקח פשט פשוט בפסוק של "**בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים**" והופך אותו לדבר שכל-כך רחוק מהמציאות. מה היה קשה לזוהר, שהוא היה צריך להפוך את המשמעות הפשוטה של הפסוק, למשמעות של קושיא, קל וחומר, גזירה שוה, ברייתא ותיק"ו, למה הוא מפרש את זה כך ?

כותב הספר **אור גדליה** {ליקוטי דיבורים פרשת שמות}, לגאון ר' גדליה שור – אם ישאלו אותך למה זכו בני ישראל למתן תורה?

מדובר במעמד הר סיני. מעמד שעם ישראל רואה את הקב"ה יורד על הר סיני. איך עם ישראל מסוגל נפשית להסתכל בשכינה?! הקב"ה יורד עם פמליה של 22,000 מלאכי השרת. אדם רואה את כל המלאכים האלה, ודמו לא קופא על המקום?! אנשים שראו מלאכים, לא יכלו אח"כ לדבר !

פירוש הדבר, שהקב"ה דאג להכין אותם למעמד הר סיני. איך מכינים אותם למעמד הר סיני ?

אכילת המן שהיתה במדבר, היתה ההכנה לקראת מתן תורה. אנשים אכלו אוכל של מלאכי השרת. למה ???

אתה הולך למעמד הר סיני, אתה הולך להיות כמו מלאך. אתה הולך לראות את השכינה, אתה לא יכול לאכול אוכל רגיל. אתה חייב להכין את עצמך מט"ו בחודש אייר לאכילת המן. אכילת המן, מכשירה את האדם, להיות בחינה של מלאך.

זיכוך החומר במצרים, שמונים ושש שנה של עבודת פרך, הפכו את עם ישראל למזוככים מהחומר, וכך יכלו לעמוד במעמד הר סיני !

יוצא שכל השמונים ושש שנה של עבודת הפרך במצרים, היו הכנה למעמד הר סיני.

<u>בואו ונוסיף על הדברים דברי מדרש:</u>

יתרו מגיע למדבר סיני, אומרת התורה **{יח, כז} וַיְשַׁלַּח מֹשֶׁה אֶת חֹתְנוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל אַרְצוֹ** ... {יט, א} **בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי.**

<u>אומר המדרש</u> {ילקוט שמעוני, פרשת יתרו, סימן רע"א} - **{יח, כז} וַיְשַׁלַּח מֹשֶׁה אֶת חֹתְנוֹ** ואח"כ **{יט, א} בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי** מה הקשר בין הפסוקים ?! **אמר שלמה {משלי יד, י} לֵב יוֹדֵעַ מָרַת נַפְשׁוֹ וּבְשִׂמְחָתוֹ לֹא יִתְעָרַב זָר.**
אמר הקב"ה: בני היו משועבדין בטיט ולבנים, ויתרו היה יושב בתוך ביתו בבטח והשקט ובא לראות בשמחת התורה עם בני ? לפיכך וישלח משה את חותנו ואחר כך בחדש השלישי למה? **כך דרש משה: קל וחומר: ומה אם מצווה אחת כשבא הקב"ה ליתן מצוות פסח אמרה תורה: כל בן נכר לא יאכל בו, תרי"ג מצוות שרוצה ליתן לישראל יהא יתרו כאן ויראה אותם**?! **לפיכך וישלח משה ואחר כך בחדש השלישי.**

<u>וכאן כולם יעמדו ויצעקו</u> - גוואלד ! ומה עם שבט לוי שגם לא היו בשעבוד ???

שאלה עצומה. את התשובה עונה הזוהר הקדוש.

<u>אומר הרב נבנצל בספרו</u> - אני לא שואל שאלה לגבי שבט לוי, איפה הוא היה במצרים. בברית בין הבתרים אומר הקב"ה לאברהם אבינו **{טו, יג} יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה.** אז נכון, זה לא היה 400 שנה, אלא 210 וקושי השיעבוד השלים, הכל נכון.

<u>אתם מכירים את הבדיחה הזאת</u> - אחד הזמין את חבר שלו למסיבת 'חתונת הזהב' - חמישים שנות נישואין.

אומר לו החבר – מה חמישים שנות נישואין ?! לפני חמש שנים היתה חתונת הכסף, יש לך עוד עשרים שנה !

"כן, אבל קושי השיעבוד השלים" ☺

<u>שואל הרב נבנצל</u> – לא נאמר בברית בין הבתרים "**וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה חוץ משבט לוי**". איך שבט לוי לא מקיים את גזירת ברית בין הבתרים ?

מה התשובה ?

<u>אומר הזוהר הקדוש</u> – תשמע, לא חייבים לעבוד עבודת פרך, לא חייבים לסחוב בלוקים. אפשר להמיר את עבודת הפרך, בישיבה - באוהלה של תורה !

אפשר להתייגע על הקושיה ועל הברייתא ועל התיקו. אם תשב בבית המדרש ותתייגע, גם זה נחשב ל- **וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה** ! הקב"ה לא אמר איך יענו אותם. זה יכול להיות בבית המדרש או בלבנים.

שבט לוי המיר את עבודת הפרך ב"עבודה בבית המדרש". שאר השבטים עבדו בלבנים.

כך מבארים רבותינו את היסוד הנפלא הזה.

<u>אם אלה הם פני הדברים, נוכל בע"ה להוסיף עוד נדבך אחד:</u>

כל השבטים עבדו, ואחר כך זכו לנחלה בארץ ישראל.

נאמר בתורה **{בראשית לו, ו} וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת נָשָׁיו וְאֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנֹתָיו וְאֵת כָּל נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֶת מִקְנֵהוּ וְאֵת כָּל בְּהֶמְתּוֹ וְאֵת כָּל קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו: {ז} כִּי הָיָה רְכוּשָׁם רָב מִשֶּׁבֶת יַחְדָּו וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם לָשֵׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם.**

<u>אומר רש"י</u> - **ולא יכלה ארץ מגוריהם.** להספיק מרעה לבהמות שלהם. ומדרש אגדה (פסוק ו) מפני יעקב אחיו, מפני שטר חוב של גזרת **(טו יג)** כי גר יהיה זרעך, המוטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר. ומפני הבושה, שמכר בכורתו.

אמר עשו, מי שמקבל חלק בארץ ישראל, צריך לעבוד עבודת פרך !

בברית בין הבתרים שאל אברהם אבינו את הקב"ה "**בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה**" איך אני אדע שאקבל את ארץ ישראל ?!

אמר לו הקב"ה – **וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה** !

אומר עשו – מי שנשאר לגור פה, צריך לרדת למצרים. אני לא רוצה, לא מצרים ולא ארץ ישראל !

הלך עשו מן המקום, והשאיר את זה רק ליעקב (רש"י).

אם ככה יוצא, שמי שעבד עבודת פרך במצרים, זכה לנחלה בארץ ישראל. אבל שבט לוי שלא עבד עבודת פרך, איך קיבל נחלה ???

<u>התשובה היא</u> – הוא לא קיבל נחלה ! כי כדי לקבל נחלה בארץ ישראל, צריכים לעבוד עבודת פרך !

עשו ודאי לא יכל ללמוד קושיות וליבון הלכתא, אין את זה אצלו. ממילא, כדי לקבל חלק בארץ ישראל, צריכים לעבוד עבודת פרך !

אמר הקב"ה לשבט לוי, שלא עבד עבודת פרך – "אתה תהיה הנחלה שלי", ומתחילה ייעד אותו הקב"ה, להיות חלקו לעתיד לבוא, בעבודת בית המקדש.

כל הדברים שאמרנו עד עכשיו, מופיעים במשפט אחד, בפרקי אבות :

אומר התנא ר' נחוניא בן הקנה {פרק ג, משנה ה} - **רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנֶה אוֹמֵר, כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו עֹל תּוֹרָה, מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עֹל מַלְכוּת וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ. וְכָל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עֹל תּוֹרָה, נוֹתְנִין עָלָיו עֹל מַלְכוּת וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ.**

אומר **המדרש שמואל** על פרקי אבות - **מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עֹל מַלְכוּת וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ**. שכך מצינו, שהיו בני ישראל במצרים משועבדים לפרעה, בחומר ובלבנים ובכל עבודת השדה, והיה עליהם עול מלכות כבד. ושבט לוי לא היה משועבד לפרעה, כיון שהיו עוסקים בתורה.

כל מי שמקבל על עצמו לעבוד בקושיה, בליבון הלכתא, מורידים מעליו **עֹל מַלְכוּת וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ**.

אנחנו רוצים להוסיף על כך נדבך נוסף:

בספר **משנת ר' אהרון** {חלק א, עמוד ע"ו. חלק ד, עמוד כ"ב}, לר' אהרון קוטלר, הוא פותח בדברי הגמרא {מסכת סנהדרין צט, ב} - **כל אדם לעמל נברא שנאמר {איוב ה-ז} כי אדם לעמל יולד איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר {יהושע א-ח} לא ימוש ספר התורה הזה מפיך הוי אומר לעמל תורה נברא.**

כותב ר' אהרון קוטלר – עיקר בריאתו של אדם, זה לעמל. יש אפשרות להמיר את זה. במקום עמל כפיים, ניתן להמיר את זה בעמל תורה. אשרי מי ?! אשרי שעמלו בתורה.

מביא ר' אהרון קוטלר מהרי"ל דיסקין שמביא את דברי הזוהר, שקל וחומר זה ליבון הלכתא.

אומר המהרי"ל בשם הזוהר הקדוש – אם עם ישראל היה יושב והוגה בתורה במצרים, לא היה להם שיעבוד של חומר ולבנים. כל הסיבה שפרעה שיעבד אותם בחומר ובלבנים, זה משום שלא ישבו בבית המדרש.

כך מביא ר' אהרון קוטלר.

אני רוצה להביא יסוד נפלא בביאור הדבר, כפי שמופיע בספר **שנים מקרא ואחד תרגום**, לר' יששכר רובין זצ"ל.

בספר שלו על פרשת שמות, הוא מביא את דברי המהרי"ל, ומוסיף עוד קטע בדבריו, פשוט השלמה נפלאה:

כתוב בפסוק {**שמות א, ז**} **וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם.**

שואל המהרי"ל - אם כתוב שהם "**פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ**", כולם מבינים שמלאה הארץ אותם. בשביל מה אומרת לנו התורה "**וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם**" ?

שאלה נוספת שואל המהרי"ל דיסקין - הקב"ה אומר לאברהם אבינו {**טו, יג**} **יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה** – יש כאן שלוש תיבות מיותרות. **יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם** – איפה נמצאים גרים ? רק בארץ לא להם !

אם זה בארץ שלהם, הם לא נחשבים לגרים ! למה כתוב **כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם** ?

אומר המהרי"ל דיסקין תירוץ נפלא – 210 שנים היו בני ישראל במצרים, 86 שנים מתוכם היו בעבודת פרך.

באותם 210 שנים שהם היו במצרים, הושיב אותם יוסף בארץ גושן. מה עשו שם ?

כולם ישבו ולמדו !

{**שמות א, ז**} **וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם** - הם יצאו מתחומי גושן והתחילו להסתכל פה ופה. זה הביא השלמת הכנסה מכאן וזה הביא קורס. לאט לאט הם יצאו מארץ גושן.

כשהם יצאו מארץ גושן, אמר להם הקב"ה – "**יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ**". כל זמן שאתה תהיה בגושן לא יקרה כלום, ברגע שאתה תלך **בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם**, ברגע שתצא מארץ גושן, שהיא ארץ של בני ישראל, למה ?!

כי פרעה נתן את הארץ הזאת לשרה אמנו. זה ארץ שלהם ! כשאברהם אבינו היה שם, בין המתנות שפרעה נתן לו, הוא קיבל את ארץ גושן. אז זה ארץ שלהם !

באותו רגע שהם יצאו מגושן לארץ לא להם, התחיל ישר "**וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה**".

יוצא שכל זה קרה, כאשר הם הוציאו עצמם מהישיבה. כל זמן שהם היו בישיבה, לא היתה להם שום בעיה, שום עבודת פרך. יצאו החוצה, החל השיעבוד !

<u>למדנו מכאן את היסוד הנפלא של שבט לוי:</u>

אדם יכול להמיר עמל כפיים בעמל פה, שנאמר **{איוב ה, ז} אָדָם לְעָמָל יוּלָּד**.

ישנה רק דרך אחת – עמל מלאכה או עמל פה, אשרי מי שעמלו בתורה !

יש סיפור ידוע על סבא שהולך עם הנכד שלו בתל אביב, מראה לו הסבא – אתה רואה, את הבית הזה אני בניתי... !

אומר הנכד – סבא, פעם היית ערבי ?! ☺ ☺ ☺

מסופר, כשהרב מפוניבז' רצה לבנות את הישיבה, שכר עשרה פועלים כדי להקים את הגג של הישיבה.

הגיעו הפועלים ב- 7 בבוקר, גשם ניתך מהשמים... אי אפשר לצקת.

יושבים ומחכים... שעה, שעתיים. "כבוד הרב זה לא מפסיק, אתה צריך לשלם על יום עבודה מלא" .

אמר להם – בסדר, לקחתי אתכם ליום שלם, אשלם לכם יום עבודה שלם. אבל אתם לא הולכים הביתה. תעלו למעלה לבית המדרש, כל אחד לוקח סטנדר עם גמרא ומתחיל ללמוד.

אמרו לו – כבוד הרב, אנחנו מוכנים בלי כסף, כולם מוכנים ללכת הביתה ! לא רוצים שום דבר, הולכים הביתה !

אדם מעדיף לעבוד יום שלם בבלוקים, מאשר להזיע שעה אחת בגמרא !

היום ברוך ה', יש לך הדף היומי, אפילו באינפוזיה ☺

לשבת ולעמול לילה שלם על דף גמרא, מי עושה את זה ???

<u>אומר הזוהר</u> – שבט לוי !

אומר הקב"ה – סבל אפשר להמיר. לא חייבים לסבול, אפשר להמיר את זה בדבר אחר. במקום לסבול בפרנסה תתייגע בתורה, והקב"ה יזמין לך פרנסה !

זה היסוד הגדול של פרשת השבוע !

כותב לנו הרמב"ן, שספר בראשית הוא ההכנה לספר שמות. יעקב אבינו פטר את שבט לוי מנשיאת הארון, אמר להם – רבותי, אתם עתידים לשאת את ארון הקודש, אל תיגעו במיטה שלי !

השאיר לנו יעקב אבינו מסר לדורות- מי שישא את ארון הקודש - מי שיקח על עצמו עול תורה, לא יצטרך לעבוד. הקב"ה הוא נחלתו, יתן לו פרנסה בשפע.

כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת במהרה בימינו אמן ואמן !!!